

Sygn. akt III AUa 436/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 listopada 2013 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jerzy Andrzejewski
Sędziowie:	SSA Bożena Grubba (spr.) SSA Barbara Mazur
Protokolant:	sekr.sądowy Agnieszka Plawgo-Czyż

po rozpoznaniu w dniu 28 listopada 2013 r. w Gdańsku

sprawy H. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T.

o umorzenie należności z Funduszu Alimentacyjnego

na skutek apelacji H. P.

od wyroku Sądu Okręgowego w Elblągu- IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 6 grudnia 2012 r., sygn. akt IV U 1963/12

zmienia zaskarżony wyrok i umarza ciężące na ubezpieczonym H. P. zadłużenie alimentacyjne w połowie tj. do kwoty 6.405 (sześć tysięcy czterysta pięć 00/100) złotych.

Sygn. akt III AUa 436/13

UZASADNIENIE

W odwołaniu od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. z dnia 8.05.2012r., H. P. wniósł o umorzenie należności z funduszu alimentacyjnego. W uzasadnieniu odwołania wskazał, iż jego trudna sytuacja zdrowotna i finansowa nie pozwala na spłatę zadłużenia.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie. W uzasadnieniu wskazał, iż zbadał stan faktyczny sprawy i nie znalazł podstaw do umorzenia należności z tytułu zadłużenia wobec funduszu alimentacyjnego.

Wyrokiem z dnia 6.12.2012 r. Sąd Okręgowy w Elblągu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach i rozważaniach:

W sprawie bezsporne jest, iż Zakład Ubezpieczeń Społecznych dokonywał wypłaty świadczeń z funduszu alimentacyjnego na rzecz mał. D. P., do którego alimentacji zobowiązany był skarżący H. P.. Zadłużenie z tego tytułu wynosi 12.810 zł. Dłużnik zwrócił się o umorzenie należności.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. decyzją z dnia 8.05.2012 r., nie uwzględnił wniosku skarżącego.

Skarżący H. P. ma (...) lata, nie pracuje, nie posiada nieruchomości, zamieszkuje nieodpłatnie w domu Pani B. P., która jako osoba religijna pomaga mu, pokrywając częściowo koszty jego utrzymania. Został uznany przez ZUS za osobę całkowicie niezdolną jest od 10.04.2006 r. do 30.09.2015 r., jednak z uwagi na krótki okres podlegania ubezpieczeniu społecznemu nie przyznano mu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Prowadzi działalność gospodarczą, z której uzyskuje dochód roczny około 12000zł. Co miesiąc skarżący uiszcza składki ZUS w kwocie 829,43 zł. Jest właścicielem przyczepy, w której prowadzi punkt gastronomiczny, oraz 14-letniego samochodu F., na który uzyskał dofinansowanie z (...)u, który użytkuje B. P., opłacając koszty utrzymania tego samochodu. Pan H. P. był także właścicielem lokalu mieszkalnego położonego w G. o wartości 120 000zł, które za dług w wysokości 56000 zł /łącznie z odsetkami/ przekazał Panu M. G. -zięciowi B. P..

Powyższe ustalenia Sąd Okręgowy oparł na bezspornym materiale dowodowym wynikającym z akt rentowych ZUS, a zatem nie budzących wątpliwości co do ich wiarygodności.

Spór w niniejszej sprawie dotyczy natomiast oceny ustalonych okoliczności faktycznych, które zdaniem ubezpieczonego uzasadniają umorzenie zaległych świadczeń z funduszu alimentacyjnego, zaś w ocenie organu rentowego nie uzasadniają.

Instytucja umorzenia świadczeń z funduszu alimentacyjnego była uregulowana w art. 17 ustawy z dnia 18.07.1974 r., o funduszu alimentacyjnym uchylonej art. 71 ust. 1 ustawy z dnia 28.11.2003r., o świadczeniach rodzinnych. Wówczas ustawodawca uznał, iż umorzenie świadczeń z funduszu alimentacyjnego może mieć miejsce wówczas, gdy zachodzą szczególnie uzasadnione przypadki przemawiające za umorzeniem należności. Ustawodawca nie określił katalogu tych przypadków, co dawało asumpt do przyjmowania pewnego spektrum w sytuacji podlegających pod daną przesłankę. Z dniem uchylenia ustawy o funduszu alimentacyjnym i wprowadzeniu nowej typologii świadczeń rodzinnych związanej między innymi z likwidacją funduszu alimentacyjnego przepisem art. 63 ust. 3 ustawy o świadczeniach rodzinnych postanowiono, iż likwidacją funduszu alimentacyjnego zajmie się Prezes ZUS. Jednocześnie w ustawie o świadczeniach nie zawarto przepisu przejściowego dotyczącego umorzenia należności świadczeń powstałych pod rządą poprzedniej ustawy /przepis przejściowy dotyczy tylko świadczeń z funduszu alimentacyjnego a więc nie ich umorzenia - art. 62 ustawy o świadczeniach/, ale wprowadzono przepis określający przypadki w których umorzenie świadczeń może nastąpić. Ustawodawca w art. 68 § 1 ustawy o świadczeniach powtórzył, iż umorzenie może mieć miejsce tylko w szczególnie uzasadnionych przypadkach, dookreślając je jako takie związane z sytuacją zdrowotną lub rodzinną osoby, przeciwko której prowadzona jest egzekucja alimentów.

Zdaniem Sądu I instancji, tak określone przesłanki instytucji umorzenia świadczeń implikują twierdzenie, że w rzeczywistości umorzenie należności może mieć miejsce jedynie wówczas, gdy sytuacja zdrowotna lub rodzinna osoby zobowiązanej jest na tyle zła że nie będzie ona w stanie świadczeń do których jest obowiązana uiścić. Niewątpliwie warunkiem zastosowania tej instytucji jest powiązanie niemożności materialnej z sytuacją rodzinną i zdrowotną zobowiązanego.

Konieczne jest powiązanie określonej w przepisie sytuacji rodzinnej i zdrowotnej z płynnością finansową będącą przesłanką zobowiązania pieniężnego. W określeniu przypadków uzasadniających umorzenie świadczeń ustawodawca wymaga przy tym, aby miały one charakter szczególnie uzasadniony, co czyni koniecznym zaliczenie do nich jedynie tych nadzwyczajnych nieprzeciętnych.

W ocenie Sądu Okręgowego, przez szczególnie uzasadnione wypadki rozumieć należy pewne wyjątkowe, nietypowe okoliczności występujące w sprawie, a zwłaszcza dotyczące osoby zobowiązanego do zwrotu należności Funduszu

Alimentacyjnego w związku z przepisem art. 68 ustawy o świadczeniach rodzinnych - jego sytuacji rodzinnej i zdrowotnej. Tak więc szczególnie uzasadnione przypadki związane z sytuacją zdrowotną lub rodzinną zobowiązanego to sytuacje nadzwyczajne, powstałe w wyniku wypadku losowego, niezależnego od zobowiązanego, w następstwie którego jego sytuacja ulegnie takiemu pogorszeniu, że nie jest on w stanie na bieżąco spłacać swoich należności, a nadto nie ma perspektywy poprawy i zmiany tej sytuacji. Przesłanki tej nie wyczerpuje sam fakt, iż zadłużenie jest większe niż możliwości zarobkowe i majątkowe zobowiązanego do alimentacji, co prowadzi do niemożliwości zaspokojenia podstawowych jego potrzeb egzystencjalnych. Przede wszystkim umorzenia należności nie uzasadnia sama trudna sytuacja ekonomiczna ubezpieczonego. Zła sytuacja finansowa jest bowiem cechą większości zobowiązanych, za których należności wypłacał Fundusz Alimentacyjny i umarzanie należności z tej tylko przyczyny czyniłoby praktycznie martwą regulację o obowiązku zwrotu organowi rentowemu równowartości wypłaconych z funduszu świadczeń.

W ocenie Sądu Okręgowego, w przedmiotowej sprawie brak jest podstaw do umorzenia zaległości z FA.

Sytuacja zdrowotna skarżącego jest trudna, albowiem cierpi on na schorzenia oka, przeszedł operację i został uznany za osobę całkowicie niezdolną do pracy. W ocenie Sądu, sytuacja materialna skarżącego, w której znajduje się on w chwili obecnej nie jest tak dramatyczna jak to usiłuje on przedstawić i nie jest wystarczająca do uznania, że zaległość na rzecz funduszu alimentacyjnego winna być umorzona. H. P. prowadzi działalność, z której jak sam przyznał uzyskuje dochody, posiada majątek, choć o nieznaczonej wartości /np. samochód/, który może być spieniężony, a środki uzyskane ze sprzedaży przeznaczone na spłatę zadłużenia. Trudno też dać wiarę ubezpieczonemu, że z działalności uzyskuje dochód o nieznaczonej wysokości sezonowo, a cały dochód przeznaczają na uiszczanie składki na rzecz ZUS przez cały rok, korzystając przy tym systematycznie z pomocy finansowej rodziny i osób obcych. Nie bez znaczenia w sprawie jest również fakt, że H. P. wyzbył się najbardziej wartościowego składnika swojego majątku – mieszkania, uzyskując z tego tytułu sumę prawie 2,5 mniejszą niż wartość rynkowa. Działanie ubezpieczonego w powyższym zakresie należy ocenić jako świadome wyzbywanie się majątku celem uniknięcia spłaty zaległości i nie może być premiowane umorzeniem należności z Funduszu Alimentacyjnego .

Fundusz alimentacyjny nie był instytucją dobroczynną świadczącą pomoc każdemu potrzebującemu. To na rodzicu ciąży obowiązek alimentowania dziecka i to właśnie on mimo trudnej sytuacji materialnej zmuszony jest dzielić się z dzieckiem nawet bardzo szczupłymi dochodami. ZUS nie świadczył w zamian za niego na jakiejś samoistnej podstawie, ale na zasadzie surogacji w zastępstwie właściwego i zobowiązanego orzeczeniem sądowym dłużnika alimentacyjnego z zastrzeżeniem prawa odzyskania wyłożonych świadczeń.

Zadaniem Funduszu Alimentacyjnego było tymczasowe pokrywanie wierzytelności alimentacyjnych w zastępstwie osób faktycznie zobowiązanych.

Z tych względów, Sąd Okręgowy na podstawie art. 68 ust. 1 ustawy o świadczeniach w związku z art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

Apelację od wyroku wywiódł wnioskodawca, wskazując, iż jego sytuacja zdrowotna jest wyjątkowa i tak powinna być traktowana. Jest osobą niedowidzącą, przez 3 lata był niewidomy. Egzystuje z pomocą rodziny i przyjaciół. Pani B. P. użytkuje jego stary samochód, bo dowozi towar do tej przyczepy. Jeśli sprzeda ten samochód i przyczepę, będzie musiał zamknąć działalność i zostanie bez środków do życia. Sprzęt ten nie posiada wartości rynkowej, a pozwala wnioskodawcy na skromne życie.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja wnioskodawcy skutkowałą zmianą zaskarżonego wyroku w części i umorzeniem ciężącego na ubezpieczonym zadłużenia alimentacyjnego w połowie, tj. do kwoty 6.045 zł.

Sąd Apelacyjny doszedł do przekonania, iż w stosunku do wnioskodawcy H. P. istnieją podstawy do częściowego umorzenia zaległych należności, albowiem występuje szczególnie uzasadniony przypadek, określony w art. 68 ustawy

z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992 ze zm.), związany z sytuacją zdrowotną lub rodzinną osoby, przeciwko której jest prowadzona egzekucja alimentów, stanowiący jedną z przyczyn uzasadniających ewentualne umorzenie wnioskodawcy tychże świadczeń.

Fundusz alimentacyjny powstał w celu zapewnienia środków utrzymania osobom uprawnionym do alimentów, które nie mogły wyegzekwować tych świadczeń od osoby zobowiązanej do łożenia na ich utrzymanie. Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 18 lipca 1974 r. o funduszu alimentacyjnym (t.j. Dz. U. z 1991 r. Nr 45, poz. 200 ze zm.), świadczenia z funduszu przysługiwały tylko tym osobom, na rzecz których alimenty zostały ustalone orzeczeniem sądu, a egzekucja tych alimentów okazała się bezskuteczna całkowicie lub częściowo. Fundusz alimentacyjny uruchamiany był wówczas, gdy dłużnik alimentacyjny nie osiągał dochodów, ani nie posiadał majątku, z którego mogłaby być prowadzona egzekucja alimentów. Przyznanie świadczeń z funduszu alimentacyjnego nie zwalniało dłużnika z jego zobowiązań. Zgodnie z art. 13 i 14 ustawy, Zakład Ubezpieczeń Społecznych prowadził egzekucję przeciwko dłużnikowi aż do pełnego pokrycia należności tego funduszu. Z dniem 1 maja 2004 r. - po wejściu w życie ustawy z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (obecnie t.j. Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992 ze zm.) - straciła moc ustawa z dnia 18 lipca 1974 r. o funduszu alimentacyjnym oraz zlikwidowany został fundusz alimentacyjny, a świadczenia z tego funduszu zostały zastąpione innego rodzaju świadczeniami. Likwidatorowi funduszu przypadło egzekwowanie zaległych należności, przy czym art. 68 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych zezwolił likwidatorowi w szczególnie uzasadnionych przypadkach związanych z sytuacją zdrowotną lub rodzinną osoby, przeciwko której jest prowadzona egzekucja alimentów, na umorzenie należności likwidowanego funduszu z tytułu świadczeń wypłaconych z funduszu. Do skorzystania z instytucji umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego nie jest konieczne równoczesne (kumulatywne) wystąpienie przesłanek przewidzianych w tym przepisie - zarówno w zakresie sytuacji zdrowotnej, jak i rodzinnej zobowiązanego dłużnika. Wystarczające jest istnienie którejkolwiek z tych okoliczności - albo szczególnej sytuacji zdrowotnej, albo szczególnej sytuacji rodzinnej osoby, przeciwko której prowadzona jest egzekucja alimentów.

Podkreślić w tym miejscu należy, iż zasadą jest egzekwowanie należności od dłużników alimentacyjnych, natomiast umorzenie należności może nastąpić tylko w szczególnie uzasadnionych wypadkach (vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2006 r., II UK 77/06, OSNP 2007 nr 21-22, poz. 326). Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 3 lutego 2010 r. (sygn. akt I UK 270/09, LEX nr 585729), „szczególnie uzasadnione przypadki” związane z sytuacją zdrowotną lub rodzinną zobowiązanego to sytuacje nadzwyczajne (wyjątkowe) powstałe w wyniku wypadku losowego, a w każdym razie istniejące niezależnie od zobowiązanego, w następstwie których jego sytuacja ulegnie takiemu pogorszeniu, że nie jest on w stanie na bieżąco spłacać swoich należności, a nadto nie ma perspektywy poprawy i zmiany tej sytuacji.

Do przyjęcia, iż zachodzi „szczególnie uzasadniony przypadek” pozwalający na umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego nie wystarcza ustalenie, że zobowiązany aktualnie nie posiada środków utrzymania, ale konieczna jest także ocena, iż przy uwzględnieniu jego wieku, stanu rodzinnego, kwalifikacji zawodowych oraz rokowań zdrowotnych nie będzie on w stanie również w przyszłości spłacać tych należności bez narażania siebie i swojej rodziny na pozbawienie możliwości zaspakajania podstawowych potrzeb życiowych (vide wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17 kwietnia 2007 r., III AUa 336/06, Biul.SAKa 2008/1/41).

Sąd Apelacyjny – podobnie jak Sąd Okręgowy - stoi na stanowisku, że instytucja umorzenia należności wobec funduszu alimentacyjnego ma charakter wyjątkowy i może być stosowana jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach. Niemniej jednak, po przeanalizowaniu akt spraw, Sąd doszedł do przekonania, iż w stosunku do wnioskodawcy niewątpliwie istnieją podstawy do częściowego umorzenia zaległości, albowiem bezspornie występuje w sprawie szczególnie uzasadniony przypadek, określony w art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. z 2003r., Nr 228, poz. 2255), związany z sytuacją zdrowotną i rodzinną osoby, przeciwko której jest prowadzona egzekucja alimentów, stanowiący jedną z przyczyn uzasadniających częściowe umorzenie wnioskodawcy tychże świadczeń.

W ocenie Sądu II instancji, Sąd Okręgowy, oceniając sytuację zdrowotną i rodzinną wnioskodawcy nie wziął pod uwagę wszystkich istotnych dla sprawy okoliczności. Z akt sprawy wynika bowiem jednoznacznie, iż ubezpieczony został on uznany za osobę całkowicie niezdolną do pracy na okres od 10 kwietnia 2006 r. do 30 września 2015 r. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, fakt ten należało uznać za szczególne okoliczności, o jakich mowa w art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych, bowiem wpływa on niewątpliwie na możliwości zarobkowe ubezpieczonego, a tym samym na jego możliwości spłaty zadłużenia. Wnioskodawca prowadzi wprawdzie działalność gospodarczą, w postaci punktu gastronomicznego w przyczepie, jednak osiąga z niej bardzo niskie dochody, nie pozwalające mu na jednoczesne utrzymanie się oraz spłatę zadłużeń na fundusz alimentacyjny. Ze względu na występujące u niego poważne schorzenie narządu wzroku, powodujące całkowitą niezdolność do pracy, wnioskodawca nie jest zaś w stanie podjąć jakiegokolwiek dodatkowego zatrudnienia. Okoliczność ta, natury zdrowotnej, a wpływająca na możliwości zarobkowe wnioskodawcy, w ocenie Sądu Apelacyjnego, winna być uznana za szczególną okoliczność w rozumieniu art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych, a tym samym skutkować umorzeniem należności na fundusz alimentacyjny.

Umorzenia należności należało jednak dokonać tylko w połowie, bowiem stwierdzona u wnioskodawcy całkowita niezdolność do pracy jest czasowa, a zatem istnieje szansa, że po jej ustaniu ubezpieczony będzie w stanie przynajmniej w części spłacić ciężące na nim zadłużenie alimentacyjne.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok jak w pkt 1 wyroku, natomiast w pkt 2 na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację ubezpieczonego w pozostałym zakresie.